

Jenni Hekkala

RAHANKÄYTTÖ LAPSIPERHEISSÄ

Liiketalouden koulutusohjelma

2015

RAHANKÄYTTÖ LAPSIPERHEISSÄ

Hekkala, Jenni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Toukokuu 2015
Ohjaaja: Minkkinen, Eila
Sivumäärä: 30
Liitteitä: 1

Asiasanat: lapsiperheet, rahankäyttö, toimeentulo, lapsilisä

Suomessa lapsiperheitä on 40 % koko väestöstä ja heitä löytyy jokaisesta tuloluokasta. Lapsiperheiden hyvinvointi ja asema puhuttavat ihmisiä ja kiinnostavat myös Suomen päättäjiä. Usein perhe kokee ainakin hetkellisen tulojen putoamisen kun toinen vanhemmista jää kotiin hoitamaan lasta. Yhteiskunta yrittää avustaa tätä tilannetta tarjoamalla erilaisia taloudellisia tukimuotoja ja lastenhoitojärjestelyjä.

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin lapsiperheiden rahankäyttöä. Tarkoituksena oli selvittää mistä lapsiperhe saa rahansa ja mihin se niitä käyttää. Työssä käytettiin tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista tutkimusta ja tiedonhankintamenetelmänä teemahaastattelua. Tällä työllä ei ole toimeksiantajaa vaan se on tehty oman kiinnostuksen pohjalta.

Teoriaosassa selvitettiin lapsiperheiden taloutta. Mitä tuloja ja menoja perheillä on sekä mitä tulonsiirtoja eli Kansaneläkelaitoksen myöntämiä tukia lapsiperhe saa. Lisäksi käytiin läpi perheiden talouden suunnittelua ja hallintaa missä tutkittiin myös toimeentuloa erityyppisissä perheissä sekä raha-talouden hallintaa ja taloudellista vastuunjakoa perheissä. Tutkimustulokset osoittivat, että tutkittujen perheiden tulot koostuivat pääosin toisen puolisin palkasta ja valtion myöntämistä tuista. Suurimpina menoerinä esiin nousivat erilaiset lainat. Tutkimus osoitti myös, että tutkituissa perheissä lapsilisäleikkauksella ei vielä ollut juurikaan vaikutusta. Opinnäytetyön tutkimustulokset ovat vain suuntaa antavia, niitä ei voida yleistää suppean haastattelumäärän vuoksi.

ECONOMY OF FAMILIES WITH CHILDREN

Hekkala, Jenni

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Business

May 2015

Supervisor: Minkkinen, Eila

Number of pages: 30

Appendices: 1

Keywords: families with children, spending, livelihood, child benefit

---

In Finland, 40% of the total population consists of families with children and they are found in every sector of income. Families' welfare and status are a hot topic which interests also the Finnish decision-makers. Often, the family is experiencing at least a momentary decreasing income when one parent stays at home with the child. The Finnish society is trying to assist the latter situation by offering different forms of financial support and child care arrangements.

The aim of this thesis was to study the spending of money in families with children. The aim was to find out, where the families with children get their money from and for what it will be used. This thesis was carried out as a qualitative research. Semi-structured interviews were used as a data collection method.

The theory part handles the economy of families with children. The topics discussed are income and expenditure of families and the transfers and subsidies granted by the Social Insurance Institution. It also clarifies the families' economic planning and management, the livelihood of different types of families, monetary economic management and financial responsibility of families. The results of this thesis are only indicative and they can not be generalized because of the small amount of interviews.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	LAPSIPERHEIDEN TALOUS.....	6
2.1	Lapsiperheiden tulot ja menot.....	6
2.2	Lapsiperheiden tuet.....	9
2.2.1	Vanhempainpäivärahat.....	10
2.2.2	Lapsilisä ja lapsilisäleikkaus.....	11
2.2.3	Kotihoidontuki.....	11
2.2.4	Elatustuki.....	12
3	PERHEIDEN TALOUDEN SUUNNITTELU JA HALLINTA.....	12
3.1	Toimeentulo erityyppisissä perheissä.....	13
3.2	Raha-asioiden hallinta.....	14
3.2.1	Säästäminen.....	15
3.2.2	Taloussuunnitelma.....	16
3.3	Taloudellinen vastuunjako perheissä.....	16
4	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	17
4.1	Teemahaastattelu.....	18
4.2	Harkinnanvarainen näyte.....	19
4.3	Sisällön analyysi.....	19
5	TULOKSET.....	20
5.1	Taustatietoa.....	20
5.2	Tulot ja menot.....	21
5.3	Säästäminen.....	23
5.4	Lapsilisien käyttö ja lapsilisäleikkauksen vaikutus arjessa.....	24
5.5	Rahankäytön suunnitelmallisuus.....	25
5.6	Sinun, minun vai yhteiset rahat.....	25
6	POHDINTA.....	26
	LÄHTEET.....	29
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tekemisen aikana taloudellinen tilanne Suomessa oli haastava. Suomen talous oli useamman peräkkäisen vuoden taantumassa. Hallituksen oli pakko ajaa läpi leikkauksia myös lapsiperheiden tukiin, jotka ovat perinteisesti olleet monen hallituksen poliittisessa ohjelmassa koskemattomia. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan rahan käyttöä lapsiperheissä, joissa lapset ovat alle kouluikäisiä. Tilastokeskus määrittelee lapsiperheen seuraavasti; ”Lapsiperhe on perhe, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi”. Haluan rajata työn koskemaan perheitä, joissa lapset ovat alle kouluikäisiä, sillä se vastaa eniten omaa tämän hetkistä tilannettani.

Viimeisten kymmenen vuoden aikana lapsiperheiden määrä on vähentynyt hitaasti. Vuonna 2013 keskimääräinen lapsiluku oli 1,84 ja lapsiperheitä Suomessa oli 576 000, mikä on 2700 perhettä vähemmän kuin edeltävänä vuonna. 40 % väestöstä kuuluu lapsiperheisiin. (Suomen virallinen tilasto: Perheet 2013 2015). Usein kahden vanhemman lapsiperheissä tulot muuttuvat oleellisesti siinä kohtaa kun jompikumpi vanhemmista jää kotiin hoitamaan lasta vanhempainrahakauden jälkeen. Näin on käynyt myös minun perheessäni, johon kuuluu 3- ja kohta 1-vuotiaat lapset. Meillä taloudellinen tilanne on muuttunut huomattavasti lasten syntymän jälkeen. Tässä työssä haluan tutkia, onko ilmiö yleinen ja mitkä asiat siihen vaikuttavat.

Työllä ei ole toimeksiantajaa vaan siihen on päädytty oman elämäntilanteen ja kiinnostuksen kautta. Opinnäytetyössä tutkitaan sitä, mistä lapsiperheet saavat tulonsa, mihin rahaa kuluu ja minkälaista on lapsiperheiden talouden suunnittelu ja hallinta sekä millaisia mahdollisia tukia valtio myöntää lapsiperheille. Lapsiperheiden talousasiat ovat tällä hetkellä ajankohtaisia, sillä 1.1.2015 astui voimaan lapsilisäleikkaus, jolla vähennettiin lapsilisien määrää 8,1 prosenttia.

Tutkimusmenetelmänä käytetään kvalitatiivista tutkimusta; teemahaastattelua. Haastateltavaksi pyydän 10 lapsiperhettä, joissa kaikki lapset ovat alle kouluikäisiä.

2 LAPSIPERHEIDEN TALOUS

Suomessa lapsiperheet niihin kuuluvine perheenjäsenineen ovat merkittävä väestönosa. Lapsiperheistä puhutaan taloudellisessa mielessä usein yhtenä yhtenäisenä ryhmänä. Tilastot kuitenkin osoittavat tämän ajatuksen vääräksi, sillä lapsiperheitä löytyy melko tasaisesti sekä pieni-, keski- että hyvätuloisten joukosta. Lapsiperheen taloudelliseen tilaan vaikuttavat huoltajien määrä ja se, ovatko he työllistettyjä vai eivät sekä heidän työuransa pituus. Lasten lukumäärällä on myös vaikutusta. Mitä suurempi lapsiluku, sitä heikommassa asemassa perhe on suhteessa koko väestöön. (Ruotsalainen 2006.)

Lapsiperheelle tuloja kertyy yleensä palkasta sekä mahdollisista tuista. Käyttövaraa voi lisätä joko hankkimalla lisää tuloja tai karsimalla olemassa olevia menoja. Usein menojen karsiminen on tulojen hankkimista helpompaa. (Marttaliiton [www-sivut](http://www.marttaliiton.fi) 2015.)

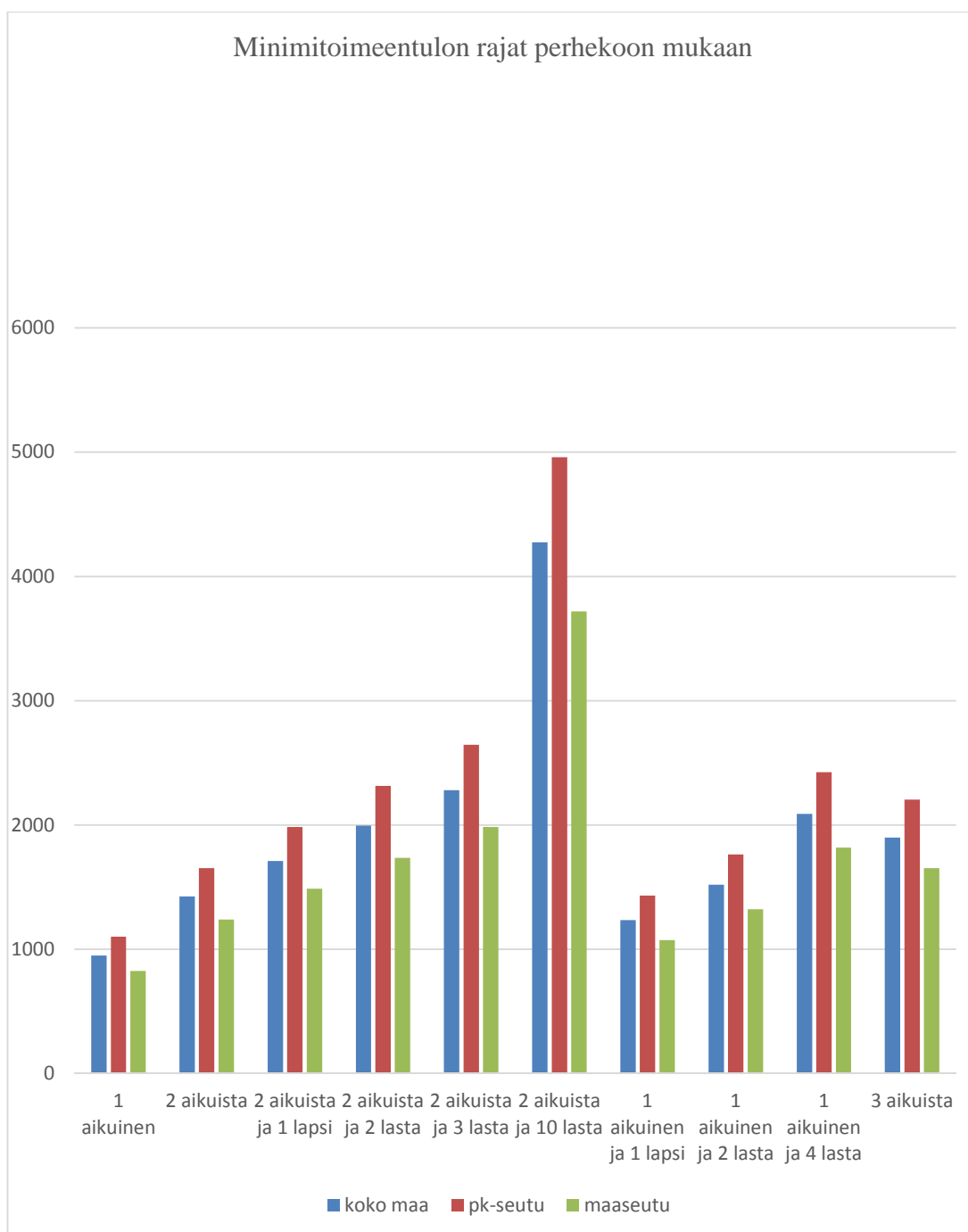
2.1 Lapsiperheiden tulot ja menot

Taloudellisen tilanteen muuttuminen parisuhteen myötä yhden hengen taloudesta kahden hengen taloudeksi muuttaa taloudellisten resurssien kokonaismäärää ja niiden kohdentamista. Useimmiten tässä vaiheessa käytettävissä olevat rahavarat lisääntyvät, sillä kahden hengen taloudessa on myös kahdet tulot, mutta joidenkin hyödykkeiden tarve vähenee. Esimerkiksi molempien ei tarvitse enää tilata omaa sanomalehteä vaan voidaan tilata yhteinen lehti ja kahden keittiöpöydän sijaan riittää yksikin pöytä. Lapsen syntyessä perheen taloudelliset resurssit useimmiten vähenevät samalla kun tilalle tulee uusia tarpeellisia hankintoja kuten lapsen hoitoon tarvittavat tavarat, esimerkiksi sänky, vaatteet ja vaipat. Saattaa olla, että perhe tarvitsee myös tilavamman asunnon, uusia huonekaluja tai auton. Kotiin lasta hoitamaan jääneen aikuisen henkilökohtaiset tulot yleensä vähenevät, mutta hän ei kuitenkaan ole kokonaan riippuvainen työssäkäyvän puolison tuloista, sillä hänelle maksetaan ansiosidonnaista vanhempainpäivärahaa (luku 2.2.1). Tuet ovat oleellinen osa perheen toimeentuloa erityisesti silloin kun toinen vanhemmista on perhevapaalla. (Raijas 2013, 1.)

Taloussanomien artikkeli *40 000 euroa – sen lapsiperhe tarvitsee*, on tuonut esille Kuluttajakeskuksen laskelman siitä, kuinka paljon lapsiperheen kohtuullinen arki on euroissa. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuspäällikkö Anu Raijas on tutkinut, että lapsiperheen kohtuullinen arki vaatii 3357 euroa kuukaudessa. Tämä on laskettu niin, että autokulujen lisäksi on huomioitu liikenne- ja asumiskulut keskiarvona. Ilman auto-, liikenne- ja asumiskuluja summa olisi puolet pienempi, 1501 euroa. Nämä edellä mainitut kulut ovat siis suuri osuus lapsiperheen menoista. Tutkimuksen apuna on käytetty esimerkkiperhettä, sillä lasten ikä ja määrä vaikuttavat kulutuksen tasoon. Tässä tutkimuksessa lasten iät olivat 10 ja 4 vuotta. Kohtuullinen kulutus tarkoittaa, että mukaan on laskettu vain riittävän perusturvan taso eli peruskulut kuten ruoka, asuminen, vaatteet, kodin tavarat, terveys, hygieniatuotteet sekä kulttuuri- ja vapaa-ajan menot. (Kalmi 2012.)

Tutkimuspäällikkö Anu Raijaksen mukaan kohtuullisen kulutuksen käsitys muuttuu ajassa. Kohtuullisena pidettävien tavaroiden ja palveluiden määrä kasvaa koko ajan. Kohtuullista on, että ihmisellä on tavaroita ja palveluja, jotka kiinnittävät hänet yhteisön toimintaan. Esimerkiksi nettiyhteys on nykyään ehdoton, vielä muutama kymmenen vuotta sitten se ei ollut. (Kalmi 2012.)

Vuonna 2012 Anu Raijas on tehnyt yhdessä Mikko Niemelän kanssa Kohtuullinen kulutus ja perusturvan riittävyys -nimisen tutkimuksen, jonka mukaan lapsiperheen kohtuullinen kulutus ei toteudu jos perheen tulot koostuvat vain vanhempien työmarkkinatuista, lapsilisistä ja asumistuksista. Heidän tutkimuksensa mukaan nämä valtion tuet mahdollistavat vain 72 prosenttia viitebudjetin mukaisesta kulutuksesta. Raijaksen mukaan eläminen onnistuu kun ainakin toinen puolisoista on kohtuupalkkaisessa työssä. Hän myös suosittelee lapsiperheille taloudellista suunnittelua, millä voi mahdollistaa rahojen paremman riittävyyden sekä miettimistä, missä asioissa voisi säästää ja suosia kierrätystä. (Kalmi 2012.)

Kaavio 1 Minimitoimeentulon rajat perhekoon mukaan. (Ritakallio 2010)

Turun yliopiston sosiaalipolitiikan professori Veli-Matti Ritakallio laati vuonna 2010 tuoreista tilastoista Taloussanomille laskelmat, siitä millaiset ovat minimitoimeentulon rajat perhekoon mukaan (kaavio 1). Esimerkeissä toimeentulorajat on jaoteltu asuinseudun mukaan; koko maa, pääkaupunkiseutu sekä maaseutu. Esimerkiksi maaseudulla asuva kahden lapsen yksinhuoltaja tarvitsee reilu 1 300 euroa nettotuloina

tullakseen toimeen. Kahden aikuisen ja kahden lapsen perhe tarvitsee vastaavasti noin 400 euroa enemmän ja kahden aikuisen perhe noin 100 euroa vähemmän kuin kahden lapsen yksinhuoltaja. (Nupponen 2010.)

2.2 Lapsiperheiden tuet

Viimeisten reilun 20 vuoden aikana yhteiskunta ei ole juurikaan kasvattanut taloudellista panostustaan perheisiin. Vuonna 1994 tehtiin suuri rakenteellinen muutos kun lapsiperheiden verovähennykset poistettiin. Kompensaatioksi lapsilisää korotettiin, mutta heti seuraavana vuonna niitä taas alennettiin. Eniten tässä menettivät monilapsiset perheet. Vuonna 1994 lapsilisään tuli yksinhuoltajakorotus. Vuosina 1992 ja 1993 alennettiin vanhempainpäivärahaa ja kotihoidontukea, jotka ovat tärkeitä tukia erityisesti pienten lasten perheille. Vasta vuodesta 2004 niiden tasoa alettiin nostaa. Samana vuonna lapsilisä ensimmäisestä lapsesta nousi 10 euroa. (Sauli, Salmela & Lammi-Taskula 2011, 541.) Vuonna 2008 yksinhuoltajat saivat 10 euron korotuksen lapsilisiin ja vuonna 2009 saman kokivat monilapsiset perheet. Samana vuonna kotihoidon tuki koki 7 prosentin korotuksen ja vanhempainrahan vähimmäistaso nostettiin vastaamaan vähimmäistyöttömyysturvaa. (Sauli ym. 2011, 542.)

Yhteiskunta keventää lapsiperheille lasten aiheuttamia kustannuksia erilaisilla taloudellisilla tukimuodoilla ja lastenhoitojärjestelyillä. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2015) Kun perheeseen syntyy lapsi, on vanhemmilla oikeus saada Kansaneläkelaitoksen maksamia erilaisia etuuksia sekä työsopimuslakiin perustuvia perhevapaita. Kelan myöntämiin rahallisiin etuuksiin kuuluvat mm. äitiysavustus (mahdollista saada rahana), äitiysraha, isyysraha, vanhempainraha, kotihoidontuki, yksityisen hoidon tuki, joustava hoitoraha, osittainen hoitoraha, lapsilisä, elatustuki, adoptiotuki sekä sotilasavustus. Kansaneläkelaitoksen myöntämien tukien saaminen edellyttää vanhempien kuulumista Suomen sosiaaliturvan piiriin. (Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015.) Myös yleinen asumistuki ja opintotuki ovat lapsiperheille mahdollisia.

2.2.1 Vanhempainpäivärahat

Kansaneläkelaitos määrittelee vanhempainpäivärahaksi äitiysrahan, erityisäitiysrahan, isyysrahan ja vanhempainrahan. Vanhempainpäiväraha on useimmiten palkkaa pienempi, noin 70 % tuloista. Jos vanhempainpäivärahaa maksetaan työtulojen perusteella, niihin maksetaan myös erinäisiä korotuksia kuten äitiysrahaa korotettuna ensimmäisiltä 56 arkipäivältä. Vanhempainpäivärahat ovat veronalaista tuloa. (Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015.)

Kansaneläkelaitos maksaa äidille äitiysrahaa tämän äitiysloman ajalta eli noin neljä kuukautta. Äitiysloman voi aloittaa aikaisintaan 50 arkipäivää ja viimeistään 30 arkipäivää ennen lapsen laskettua syntymäaikaa. Arkipäiviksi lasketaan kaikki muut päivät paitsi sunnuntait ja arkipyhät. Jos työnantaja maksaa äidille äitiysloman ajalta palkkaa, kela maksaa äitiysrahan työnantajalle. Äitiysloman aikana on mahdollista opiskella päätoimisesti tai käydä työssä. Työssäolopäiviltä äitiysrahaa maksetaan vain minimimääräisesti, lukuun ottamatta sunnuntaityöskentelyä, millä ei ole vaikutusta äitiysrahaan. (Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015.)

Isä voi olla kotona hoitamassa lasta äidin kanssa yhtä aikaa valintansa mukaan 1-18 arkipäivää. Isyysloman voi aloittaa heti lapsen syntymän jälkeen. Jos työnantaja ei maksa näiltä päiviltä palkkaa, kansaneläkelaitos maksaa isälle isyysrahaa, mikäli isä asuu yhdessä lapsen äidin kanssa. Isyyslomaa voi pitää lisäksi noin kuusi viikkoa vanhempainrahakauden jälkeen, jolloin äiti on työssä. Isyysvapaa on myös mahdollista pitää kokonaisuudessaan vasta vanhempainrahakauden jälkeen, jolloin isä voi olla lapsen kanssa yhteensä 9 viikkoa. (Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015.)

Äitiysloman jälkeen alkaa noin puoli vuotta kestävä vanhempainvapaa, jonka voi käyttää äiti tai isä tai molemmat vuorotellen. Jos lapsia on useampi kuin yksi, jatketaan vanhempainvapaata 60 arkipäivää kutakin yhtä useampaa lasta kohden. Vanhempainrahan määrä lasketaan verotuksessa vahvistettujen työtulojen mukaan. (Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015.)

2.2.2 Lapsilisä ja lapsilisäleikkaus

Lapsilisästä on säädetty lapsilisälaki 21.8.1992/796, minkä mukaan valtion varoista maksetaan lapsilisää kaikille Suomessa asuville alle 17-vuotiaille lapsille heidän elatustaan varten. Lapsilisää voi hakea kansaneläkelaitokselta lapsen vanhempi tai huoltaja. Lapsilisä maksetaan kalenterikuukausittain alkaen lapsen toisesta elinkuukaudesta. Yhdestä lapsesta lapsilisää saa 95,75 euroa, toisesta lapsesta 105,80 euroa, kolmannesta lapsesta 135,01 euroa ja neljännessä 154,64 euroa. Jokaisesta lapsesta tämän jälkeen kansaneläkelaitos maksaa 174,24 euroa Yksinhuoltaja saa lapsilisään korotuksen 48,55 euroa lasta kohden. (Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015; Lapsilisälaki 21.8.1992/796, 1§ ja 7§)

Hallituksen esitys lapsilisäleikkauksesta hyväksyttiin ja se astui voimaan 1.1.2015. Leikkaus pienentää lapsilisien määrää noin 110 miljoonaa euroa vuodessa. Leikkaus tarkoittaa hieman yli 7 prosentin vähennystä lapsilisää kohti. (Yleisradion www-sivut 2015.) Lapsilisäleikkaus ei kuitenkaan koske yksinhuoltajia. Lapsilisän leikkausta on tarkoitus korvata verotukseen tulevalla määräaikaisella lapsivähennyksellä. Lapsivähennys on voimassa verovuosina 2015–2018. Lapsivähennys on 50 euroa vuodessa jokaisesta lapsesta ja sen saavat molemmat lapsen huoltajat. Yksinhuoltajan lapsivähennys on 100 euroa jokaisesta huollettavana olevasta lapsesta. Lapsivähennys määräytyy lapsen huoltajien tulojen perusteella. Lapsivähennys pienenee prosentilla tulojen 36 000 euroa ylittävästä osasta. Tässä työssä ei tutkita tämän enempää lapsivähennystä. (Taloussuomen www-sivut 2015.)

2.2.3 Kotihoidontuki

Alle 3-vuotiaan lapsen vanhempi voi pitää työsopimuslakiin perustuvaa hoitovapaata yhdessä tai kahdessa erässä, jokaista lasta kohden. Hoitovapaan tulee kestää vähintään kuukauden kerrallaan, jolloin Kansaneläkelaitos maksaa perheelle lastenhoidon tukea. Molemmat vanhemmat eivät voi olla yhtä aikaa hoitovapaalla, sen sijaan osittaisen hoitovapaan voi jakaa molemmille vanhemmille. (Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015.)

Kotihoidontukea maksetaan perheelle, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnallisessa päivähoitossa. Kotihoidontuki muodostuu hoitorahasta ja hoitolisästä, joka on riippuvainen perheen yhteisistä tuloista sekä mahdollisesta kuntalisästä. Hoitorahaa saa jokaisesta perheessä olevasta alle 3-vuotiaasta erikseen. Kotihoidontukea on mahdollista saada myös yli 3-vuotiaasta lapsesta, jos hän on kotihoidossa samaan aikaan alle 3-vuotiaan lapsen kanssa. Yhdestä alle 3-vuotiaasta lapsesta kela maksaa kotihoidon tukea 342,53 euroa kuukaudessa. (Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015.)

2.2.4 Elatustuki

Vanhempien erotessa, he sopivat muun muassa lapsen elatuksesta. Kansaneläkelaitos maksaa lapsesta elatustukea, jollei elatusvelvollinen sitä maksa. Tämä kuitenkin edellyttää, että vanhemmilla on kunnan sosiaalihuollon vahvistama elatussopimus tai tuomioistuimen päätös elatusavusta. Niitä ei kuitenkaan tarvita, jos lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolella eikä lapsen isyyttä ole vahvistettu. (Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015.)

3 PERHEIDEN TALOUDEN SUUNNITTELU JA HALLINTA

”Voit päättää, mihin ja miten rahasi käytät. Jokainen on oman elämänsä talousjohtaja.” (Marttaliiton www-sivut 2015.) Kuluttajien rahatalouden hallinnalla tarkoitetaan heidän kykyään ja taitoaan toimia rahataloudessaan niin, että he pystyvät saavuttamaan taloudelliset päämääränsä. Rahatalouden hallinta on riippuvainen monista tekijöistä. Talouden hallinnan mahdollisuuksiin vaikuttavat esimerkiksi tulotaso, varallisuus, velat sekä kulutustottumukset ja kuluttajakäyttäytyminen. (Peura-Kapanen 2005, 13.) Käytettävissä olevat tulot ja niiden hallinnointi synnyttävät taloudellisen turvallisuuden. Yhteinen talous edellyttää rahojen käytöstä päättämistä yhdessä, eriarvoisista taloudellisista asemista riippumatta. Tulojen jakaminen ja yhteisten menojen hoitaminen tulee hyväksyä yhteisesti. (Raijas 2013, 5.)

3.1 Toimeentulo erityyppisissä perheissä

Lapsiperheissä köyhyysriskiä kasvattavat vanhempien työttömyys, yksinhuoltajuus, pikkulapsivaihe sekä lasten suurempi lukumäärä. Luonnollisesti yhden huoltajan perheissä tulot jäävät pienemmiksi kuin kahden huoltajan perheissä ja toisaalta monilapsisessa perheessä tulonjakajia on enemmän. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuonna 2012 tekemän lapsiperhekyselyn mukaan lapsiperheiden toimeentulo koetaan hankalana erityisesti yksinhuoltajaperheissä. Vain joka viides yksinhuoltaja pystyy laittamaan rahaa säästöön ja jopa 70 prosenttia kyselyyn vastanneista kokee menojen kattamisen hieman tai erittäin hankalaksi. Useampilapsisissa perheissä menoista selviytyminen koetaan jopa hieman keskimääräistä helpommaksi, mutta säästömahdollisuudet ovat näissäkin perheissä alhaiset. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015.)

2000-luvulla Suomessa on julkisen keskustelun kohteena ollut lasten hyvinvointi ja lapsiperheiden asema. Viimeksi kuluneen viidentoista vuoden aikana lapsiperheiden taloudellinen asema on heikentynyt ja lapsiköyhyys kolminkertaistunut. Pienituloisuus lapsiperheissä on ollut 2000-luvulla samaa tasoa kuin keskimäärin väestössä kun taas suurituloisuus on lapsiperheiden joukossa keskimääräistä vähäisempää. ”Keskituloiksi määritellään ne, joiden tulot ovat yli 80 prosenttia, mutta alle 120 prosenttia mediaanituloista”. Keskituloisten lapsiperheiden määrä on vähentynyt 8 prosenttiyksikköä viimeisen viidentoista vuoden aikana. (Sauli, Salmi & Lammi-Taskula 2011, 535.)

Perheiden toimeentulon tasoon vaikuttavat muutkin kuin tulot, sillä perheellä voi olla säästöjä, se voi elää velaksi tai sillä voi olla toimeentuloa helpottavaa varallisuutta (Sauli ym. 2011, 539). Pienillä tuloilla on vaikea ylläpitää nyky-yhteiskunnan normaalila elintaso ja elintapaa. Kun elintaso nousee, nousevat myös vaatimukset sen suhteen, mitä yhteiskunnassa katsotaan tarvittavan normaaliin elämään. (Sauli ym. 2011, 536.) Hyvätuloisellakin perheellä voi olla toimeentulovaikeuksia suurten menojen takia. Asumiskustannuksilla on suuri merkitys perheen toimeentuloon. Velattomassa omistusasunnossa asuvalla jää enemmän rahaa käytettäväksi muuhun kulutukseen kuin perheellä, joka asuu vuokralla tai velkaisessa omistusasunnossa. (Sauli ym. 2011, 539–540.)

Velkaisuusaste on noussut lapsiperheissä 2000-luvulla. Vuonna 2009 jo 85 prosentilla lapsiperheistä oli velkaa. Valtaosan, noin kolme neljännestä, lapsiperheiden veloista muodostuu asuntovelosta. Noin 82 prosenttia kahden huoltajan perheistä asui omistusasunnossa ja yksinhuoltajaperheistä 48 prosenttia. Pienituloisissa talouksissa vuokralla asuminen on tyypillisin asunnon hallintamuoto. (Sauli ym. 2011, 540–541.)

3.2 Raha-asioiden hallinta

Ensisijaisesti rahatalouden hoitoa ajatellaan laskujen hoitamisena sekä kuukausittaisen tulojen ja menojen yhteensovittamisena (Peura-Kapanen 2005, 21). Jokaisella meistä on unelmia ja tavoitteita, joiden toteuttaminen usein vaatii rahaa isompia summia kerralla. Lapsiperheellä se voi olla isompi asunto, auto tai vaikka lomamatka perheen kesken. Hyvällä talouden suunnittelulla voi helpottaa ja ehkä nopeuttaa unelmien ja tavoitteiden saavuttamista. Talouden suunnittelulla tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan tulojen ja menojen kirjaamista muistiin. Myös mahdolliset velat pitää huomioida. Kun tulot ja menot on selvitetty, on helpompi suunnitella tulevia menoja ja hankintoja sekä huomioida mistä olisi mahdollista karsia tai voiko jotain ehkä jopa laittaa säästöön. Tulonsa ja menonsa kirjaamalla huomataan helpommin mihin rahat kuluvat, mistä voisi mahdollisesti säästää ja ovatko kaikki menot todella tarpeellisia. Raha-asioita suunnitellessa ja kirjatessa täytyy olla itselle rehellinen. Omia tulojaan ei kannata liioitella eikä menojaan vähätellä. Jos mahdollista, osa tuloista on hyvä laittaa ns. ”sukan varteen” mahdollisia yllättäviä isompia menoja varten. (Marttaliiton [www-sivut 2015](#).)

Rahatalouden tasapaino riippuu enemmän menoista, sillä tuloihin pystyy vain harvoin vaikuttamaan (Peura-Kapanen 2005, 26). Joskus kireään taloustilanteeseen hankitaan lisää liikkumavaraa eli tuloja ottamalla lainaa, yleisimmin kulutusluottoa. Sillä saa helposti joustoa talouden hallintaan sekä sillä voi tasata hetkellisiä ja yllättäviä menoja pidemmän aikavälin turvin. (Nordean [www-sivut 2015](#).) Luottoa ottaessa kannattaa kuitenkin muistaa, että luoton ottaminen aiheuttaa aina ylimääräisiä kuluja, kuten luoton korot. Luotot on myös aina maksettava takaisin, ennemmin tai myöhemmin. Isompien hankintojen yhteydessä tulee esiin usein myös osamaksuvaihtoehto. Osamaksulla voi ostaa esimerkiksi auton tai huonekaluja. Osamaksulla tarkoitetaan kauppatavaran

hinnan maksamista maksuerissä, joista yksi tai useampi eräännyy ostajan myyjän luovutettua kauppatavara ostajalle. (Kilpailu- ja kuluttajaviraston www-sivut 2015.)

3.2.1 Säästäminen

Säästämällä voi varautua yllättäviin menoihin tai toteuttaa (pitkäaikaisen) unelman. Säästää voi monella tapaa, kuten tilille, säästöpossuun tai rahastoon. Tilille säästäminen on helppoa ja siitä voi tehdä oman pankin kanssa automatisoidun tapahtuman kuukausittain. Tilille säästöt kertyvät turvallisen tasaisesti, mutta isoja tuottoja ei kannata odottaa kovin nopealla tahdilla. (Osuuspankin www-sivut 2015.)

Säästöpossut ovat suosittuja varsinkin lapsiperheissä. Niihin kertyvät taskun pohjalle jääneet kolikot. Käteisen käytön väheneminen on kuitenkin kuihduttanut säästöpossujen sisältöä. Yle Pohjanmaa uutisoi tammikuussa 2015 nettisivuillaan, että ”Tilisiirto on yhä useammin lapsen säästöpossu” ja uutiseen haastateltu OP-Pohjolan varallisuudenhoidon asiantuntija päällikkö Joakim Reinius kommentoi että ”lippaaseen säästäminen on selvästi vähentynyt siitä syystä, että käteistä rahaa käytetään vähemmän, eikä kolikoita enää kerry säästettäväksi siinä missä ennen.” Säästöpossujen tyhjentäminenkin on muodostunut toisille haastavaksi, sillä kolikoiden talletusmahdollisuudet vaihtelevat pankeittain ja konttoreittain. Toisilla lähimpään konttoriin on niin pitkä matka, että säästämisen idea kaatuu matkakustannuksiin. Säästöpossusäästäminen voi tapahtua myös ilman pankkia, näin vältetään mahdollisilta palvelumaksuilta. (Yleisradion www-sivut 2015.)

Tilille säästäminen ei tuota juurikaan korkoa, mutta rahastosäästäjänä on helppo päästä mukaan tavoittelemaan parempia tuottoja. Rahastoissa sijoitetaan korko- ja osakemarkkinoille. Rahastosäästäminen tapahtuu yhteistyössä pankin kanssa. Tuotto-odotukset ja riskitaso riippuvat säästäjästä, mitä suuremman riskin ottaa sitä suuremmat tuotto-odotukset ovat. (Osuuspankin www-sivut 2015.)

3.2.2 Taloussuunnitelma

Suunnitelmallisuus on kannattavaa. Rahankäyttöään suunnitteleamalla oma taloudellinen tilanne selviää ja selkiytyy, rahat riittävät paremmin ja tarpeet menevät tärkeysjärjestykseen. Oma taloudellinen osaaminenkin kasvaa ja oman talouden tunteminen luo turvallisuuden tunnetta. (Kuluttajaliiton www-sivut 2015.) Menojen seuraamista voi helpottaa tekemällä viikko- tai kuukausibudjetin. Esimerkiksi Marttaliiton internet-sivuilta löytyy avuksi sähköisenä taloussuunnitelmalomake sekä kuukausikirjanpitolomake.

Talouden suunnittelulla pyritään suhteuttamaan tarpeet oikein voimavaroihin nähden ja käyttämään voimavaroja mahdollisimman hyvin tavoitteiden saavuttamiseksi (Peura-Kapanen 2005, 13). Taloudellisia tulojaan ja menojaan seuraamalla pystyy paremmin hallitsemaan rahankäyttöään. Taloussuunnitelman tekemällä voi tasapainottaa menot tulojensa mukaiseksi. Ensin pitää selvittää kaikki mahdolliset tulot palkasta mahdollisiin valtion myöntämiin tukiin, jotta saadaan selville kuinka paljon rahaa on käytettävissä. Menojen selvittäminen saattaa ottaa aikaa hieman enemmän, sillä osa laskuista maksetaan vain muutaman kerran vuodessa (esimerkiksi vakuutusmaksut). Myös ruokakauppaostoksista täytyy pitää kirjaa, jotta näkee minkä verran niihin on varattava rahaa. Talousmenoista on usein helpompi karsia kuin laskuista. Menoja kirjattaessa oppii myös muistamaan tulevia eräpäiviä ja sisäistämään säännöllisten, mutta harvemmin maksettavien laskujen rytmin. (Kuluttajaliiton www-sivut 2015.)

3.3 Taloudellinen vastuunjako perheissä

Suomalaisessa kulttuurissa on totuttu, että parisuhteessa omia tuloja hallinnoidaan itsenäisesti. Päätäntävalta onkin hyvä säilyttää edes osittain, mutta se ei saa olla ristiriitainen perheen yhteisten taloudellisten vastuiden kanssa. (Raijas 2013, 5.) Kahden huoltajan perheissä käydään keskustelua ja tehdään päätöksiä perheen raha-asioista. Usein puhutaan joko yhteisistä rahoista tai minun ja sinun rahoista. (Peura-Kapanen 2005, 23.)

Päätökset koskevat muun muassa sitä kumpi hoitaa laskut tai onko ne jaettu esimerkiksi tulojen perusteella ja kumpi konkreettisesti hoitaa kauppa-asiat. Kaupassa ostokset saatetaan maksaa vuorotellen (Silveri, Tuura, Tamminen & Blomqvist 2014, 12) ja isompituloinen saattaa maksaa isomman osan laskuista (Silveri ym. 2014, 15). Joissakin perheissä ei ole selkeää sopimusta maksujen hoitamisesta vaan maksajaksi päätyy se, jolla sillä hetkellä on rahaa. Yksi syy erillisiin rahoihin saattaa olla erilaiset rahankäyttötavat tai vapauden tunne ilman selitysvuorollisuutta rahankäyttötarkoituksista (Peura-Kapanen 2005, 23.) On yleistä, että parisuhteessa olevat jakavat yhteiset menot tasan puoliksi. Tämä toimii hyvin kun puolisoitten tulot ovat suurin piirtein samaa tasoa, mutta kun toisen tulot ovat selkeästi alhaisemmat, joutuu toinen ottamaan suuremman vastuun yhteisistä menoista, jotta välttyttäisiin taloudelliselta eriarvoisuudelta. (Raijas 2013, 4.) Yhteiset rahat eivät kuitenkaan automaattisesti tarkoita, että raha-asiat hoidettaisiin yhdessä vaan vastuu saattaa olla vain toisella puolisoilla. Joissakin perheissä on myös yhteiset rahat sekä erilliset rahat. Esimerkiksi jokin suurempi hankinta tai meno saattaa olla tarve yhteisille rahoille, johon osallistutaan joko tasavertaisesti tai prosentuaalisesti omien tulojen mukaan. (Silveri ym. 2014, 12.)

4 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tähän työhön on valittu kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä ja tiedonhankintamenetelmänä käytetään teemahaastattelua. Todellisen elämän kuvaaminen on laadullisen tutkimuksen lähtökohta. Usein laadullisessa tutkimuksessa tutkittavia on vähemmän kuin määrällisessä tutkimuksessa, mutta analysoitavaa kertyy usein runsaasti. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 94.) Teemahaastattelussa teema-alueet on etukäteen määrätty, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole. Teemahaastatteluun päädyin pienen tutkimusjoukon takia ja koska halusin syvällisempää tietoa eli mahdollisimman paljon tietoa haastateltavan kokemuksista ja ajatuksista. Haastattelun aikana on mahdollista tarkentaa kysymyksiä tai pyytää tarkennusta asioihin, mitä taas ei voi tehdä esimerkiksi lomakekyselyllä.

4.1 Teemahaastattelu

Haastattelu on yksi käytetyimmistä tiedonkeruumenetelmistä. Vapaamuotoisten ja vähän strukturoitujen haastattelumenetelmien käyttö erityisesti on lisääntynyt. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 34.) Haastattelussa haastateltavan on mahdollisuus tuoda itseään esille mahdollisimman vapaasti. Haastattelussa haastattelija ohjaa keskustelua ja toimii kysyjänä ja tiedon kerääjänä, haastateltava on vastaaja ja tiedon antaja. Haastattelut kannattaa nauhoittaa, sillä silloin haastattelija voi keskittyä tarkkailemaan haastateltavaa. Haastattelut kirjoitetaan puhtaaksi eli litteroidaan. (Ojasalo ym. 2009, 95–99.)

Teemahaastattelussa tutkimuksella on aihepiirit eli teemat ja niiden pohjalta tehdyt kysymykset ovat kaikille samoja, mutta niistä voidaan keskustella joustavasti ilman tiukkaa järjestystä, ellei tutkimusongelma sitä vaadi. Teemahaastattelussa ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, mutta keskustelulle on kuitenkin etukäteen päätetty tarkoitus. Teemahaastattelu on keskustelunomaista ja tilannekohtaista. Se edellyttää haastateltavien tilanteen tuntemista ja huolellista perehtymistä aihepiiriin. Sen etuna on aineiston rakentuminen haastateltavan kokemuksista eikä haastattelijan etukäteen suunnittelemat tai tietämät vastaukset rajaa kertyvää aineistoa. Haastattelun edetessä tilanteeseen sopimattomat kysymykset voidaan jättää pois ja mieleen tulevia lisätä. Teemahaastattelussa kysymykset ovat usein avoimia, mutta suljetuilla kysymyksillä voidaan kysyä faktoja kuten ikää tai sukupuolta. (Hirsijärvi & Hurme 2008.)

Haastattelujen tekeminen on aikaa vievää. Haastattelut pitää erikseen sopia ja mennä haastateltavan valitsemaan tapaamispaikkaan. Aineistoa on usein runsaasti ja sen purkaminen ja puhtaaksi kirjoittaminen on hidasta. (Hirsijärvi & Hurme 2008, 35.)

Pyysin omasta lähi- sekä kaveripiiristä haastateltavaksi perheitä, joilla tiesin olevan kaikki lapset alle kouluikäisiä. Haastattelua sovittaessa ja haastattelun alussa painotettiin anonymiyyttä, haastateltavien nimet eivät tule millään lailla ilmi. Tein haastattelupohjan eli valmiin kysymysrunгон, minkä avulla vein haastattelua eteenpäin. Nauhoitin haastattelut ja analysoin sekä järjestin tulokset haastatteluteemoittain. Haastat-

telut tehtiin helmi-maaliskuun vaihteessa 2015 henkilökohtaisesti yksitellen, haastateltavan toivomassa paikassa. Haastattelukysymykset laadittiin tutkimusongelmaa tukeviksi.

4.2 Harkinnanvarainen näyte

Tutkimusaineiston valinta ja rajaus tulee aina perustella. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on yleensä kuvata jotakin tiettyä ilmiötä ja pyrkiä ymmärtämään sitä, siksi on merkityksellistä, että tutkittavat ihmiset tietävät tutkittavasta ilmiöstä paljon tai että heillä on siitä kokemusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 88–89.) Kun haastattelija valitsee haastateltavansa oman harkintansa mukaan, parhaaksi katsomallaan tavalla, puhutaan harkinnanvaraisesta näytteestä. Haastateltavien valinta ei siis ole satunnaista. Parhaimmillaan harkinnanvarainen näyte edustaa hyvin perusjoukkoa ja pahimmillaan se voi edustaa tutkijan etukäteen päättämiä tuloksia. Harkinnanvarainen näyte sopii pienimuotoisiin sosiologisiin tutkimuksiin, joilla ei ole tarkoitus yleistää suurempaa perusjoukkoa. (Tilastokeskuksen www-sivut 2015.)

Tässä työssä haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää haastateltavien pieni määrä sekä se, että haastateltavia ei ole valittu satunnaisesti. Mielestäni olen kuitenkin onnistunut pitämään tutkimuksen uskottavana. Haastattelutilanteissa on pysytty neutraalina ja vältetty tuomasta esiin omia mielipiteitä ja toimintatapoja, vaikka aihe onkin hyvin läheinen ja omakohtainen.

4.3 Sisällön analyysi

Tutkija Timo Laine (Jyväskylän yliopiston filosofian laitos) on tehnyt laadullisen tutkimuksen analyysin etenemisen kuvaamiseksi nelikohtaisen rungon. Ensimmäiseksi pitää päättää, mikä tutkitussa aineistossa kiinnostaa. Laadullisen tutkimuksen aineistoa kertyy usein runsaasti ja sitä saattaa kertyä asioista, joita ei ehkä etukäteen osannut edes ajatella. Koska yhteen tutkimukseen ei voi mahduttaa kaikkea esille tullutta, on tehtävä tarkka rajaus. Toiseksi aineistoa käydään läpi ja siitä erotellaan ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostuksen kohteeksi valittuun aineistoon. Kaikki muu pitää jättää pois. Nauhoitetut haastattelut litteroidaan, jotta niitä on helpompi käsitellä. Aineistoa läpi

käytäessä siihen on hyvä tehdä merkintöjä, joiden avulla on helpompi jäsentää aineistossa käsiteltäviä asioita. Merkintöjen avulla voi myös myöhemmin etsiä tekstistä eri kohtia tai palata johonkin haluttuun kohtaan. Kolmanneksi aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään eli aineisto järjestellään ja ryhmitellään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92)

Luokittelu on yksinkertaisin aineiston järjestämisen muoto. Teemoittelu on samantapaista kuin luokittelu, mutta se painottuu siihen mitä jokaisesta eri teemasta on sanottu ja mitkä ovat siihen liittyviä kuvaavia näkemyksiä. Tyypittely on aineiston ryhmittely tietynlaisiksi tyypeiksi. Tyypittely tiivistää joukon tiettyä teemaa koskevia näkemyksiä yleistykseksi. Kolmannessa vaiheessa on myös päätettävä etsiikö aineistosta samanlaisuutta vai erilaisuutta. Neljänneksi eli viimeiseksi kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93.)

Saatua materiaalia oli helppo jäsenellä ilman suurempaa aineiston pelkistämistä johtuen haastattelujen vähyydestä. Haastattelumateriaali on litteroitu ja haastateltavat koodattu kirjaimin kunkin haastateltavan tunnistamiseksi. Haastatteluaineisto on järjestelty haastattelu-teemoittain ja saaduista vastauksista on etsitty sekä yhtäläisyydet että eroavaisuudet kysymyksittäin. Koska haastattelujen määrä oli vähäinen, oli helppo kvantifioida eli laskea kuinka monta kertaa sama asia ilmaistiin kysymyksen yhteydessä sekä toisaalta myös poimia kaikki poikkeavat vastaukset. Aineistomäärän pienuudesta johtuen kvantifiointi ei erityisemmin tuo lisätietoa tutkimuksesta eikä anna sille lisäarvoa, mutta helpottanee vastausten luettavuutta.

5 TULOKSET

5.1 Taustatietoa

Haastateltavia piti olla alun perin kymmenen, mutta ilmeisesti raha-asioista puhuminen on hieman arka ja kiusallinen aihe, sillä lopulta haastatteluun osallistui vain kuusi perhettä. Kaikki haastateltavat ovat satakuntalaisia ja puolet haastateltavista asuu haja-

asutusalueella ja puolet taajamassa. Haastateltavien keski-ikä on 30 vuotta, joten voidaan puhua nuorista lapsiperheistä. Haastateltavista perheistä viisi on kahden aikuisen perheitä ja yhdessä on vain yksi aikuinen. Puolet haastateltavista perheistä on kaksilapsisia ja puolet yhden lapsen perheitä (taulukko 1).

HAASTATELTAVAT	SUKUPUOLI	IKÄ	PERHEEN KOKO
A	mies	32	4
B	nainen	29	3
C	nainen	28	3
D	nainen	35	4
E	nainen	31	4
F	nainen	24	3

Taulukko 1 Haastateltavien taustatiedot

5.2 Tulot ja menot

Haastateltavilta kysyttiin ensimmäiseksi perheen tuloja ja menoja. Osallistuneiden tulot koostuivat pääasiassa palkasta sekä erilaisista valtion myöntämistä tuista (Taulukko 2). Kaikki kahden aikuisen perheen haastateltavat vastasivat yhdeksi tulon lähteeksi palkan. Vain yhdessä perheessä molemmat vanhemmat ovat tällä hetkellä työelämässä. Myös erilaiset valtion myöntämät tuet lapsiperheille mainittiin; lapsilisä, kotihoidontuki ja kotihoidontuen lisä, äitiyspäiväraha, elatustuki. Myös toimeentulotuki, opintoraha ja liiton ansiopäiväraha mainittiin tulon lähteinä. Perheissä, joissa vain toinen vanhemmista on työelämässä, valtion tuilla on melko suuri merkitys perheen tuloihin. Kotona olevan vanhemman tulot koostuvat yleensä pelkästään näistä.

Tulot	Haastateltava A	Haastateltava B	Haastateltava C	Haastateltava D	Haastateltava E	Haastateltava F
Isän palkka	X	X		X	X	X
Äidin palkka		X				
Ansiopäiväraha		X				
Elatustuki			X			
Äitiyspäiväraha				X		
Toimeentulotuki			X			
Äidin opintoraha						X
Lapsilisät	X	X	X	X	X	X
Kotihoidon tuki	X				X	
(Kotihoidon tuen) hoitolisä	X					

Taulukko 2. Perheiden tulon lähteet

Viiden suurimman menoerän mainitseminen nosti esiin monta samankaltaista vastausta (Taulukko 3). (Oletuksena on, että menoerät mainittiin suuruusjärjestyksessä.) Jokainen kuudesta haastateltavasta mainitsi yhdeksi menoeräksi ruuan. Samoin auto tai siihen liittyvät kustannukset on mainittu jokaisessa haastattelussa yhtenä viidestä rahan kulutuksen kohteesta. Kolme haastateltavista mainitsi polttoainekustannukset. Muina autoon liittyvinä kustannuksina mainittiin laina sekä auton korjauskulut.

Menoja perheille kertyy myös erilaisista lainoista tai osamaksuista. Neljä kuudesta perheestä mainitsi yhden tai useamman menoerän olevan jokin laina kuten asuntolaina, autolaina tai opintolaina.

Asumiseen liittyviä kustannuksia asuntolainan lisäksi tuli esiin neljässä haastattelussa. Näihin kustannuksiin mainittiin yleisesti asumiskustannukset, mutta myös lämmitys

(öljy) sekä sähkö. Muina yksittäisinä menoerinä on mainittu vakuutukset (kaksi kuu-desta), lapsen päivähoitomaksut, hygieniatuote-, pesuaine-, ja vaatekulut, harrastukset sekä muut laskut.

Menot	Haasta- teltava A	Haasta- teltava B	Haasta- teltava C	Haasta- teltava D	Haasta- teltava E	Haasta- teltava F
Asuntolaina	1	1		1		
Ruoka	4	3	1	2	2	1
Opintolaina	2				1	
Harrastukset	5					
Lämmitys				3		
Vakuutukset				5	3	
Autolaina/osa- maksut	3	2				
Bensa		5	2			2
Muut asumis- kulut		4			5	
Muut autokulut				4	4	
Hygieniatuot- teet			3			
Lapsen päivä- hoitomaksut						5
Vaatteet			4			
Muut laskut						3
Pesuaineet			5			
Sähkö						4

Taulukko 3. Viisi suurinta menoerää

5.3 Säästäminen

Perheiltä kysyttiin miten he säästävät, mihin tarkoitukseen sekä minkälaisia summia. Yllättävänä vastauksena nousi esille viidessä haastattelussa jonkinlainen säästöpossu. Säästöpossun sisältö menee kolmessa perheessä laps(i)en tilille (vrt. luku 3.2.1.). Myös

tilille säästetään ja kahdessa perheessä säästötilille menee kerran kuukaudessa 50 euron summa.

”Lapsilla erikseen kolikkopossut, joiden kertymät saavat sitten säästötililleen.”

Erilaisiksi säästökohteiksi mainittiin matka, omat häät, isot hankinnat kuten öljy asunnon lämmitystä varten sekä omaisuuden kerryttäminen. Kahdella perheellä ei tällä hetkellä ole mitään varsinaista säästökohdetta.

5.4 Lapsilisien käyttö ja lapsilisäleikkauksen vaikutus arjessa

”Meillä menee lapsilisät eri tilille kuin muut tulot, niitä kun sinne kivasti kertyy, ne käytetään perheen hemmotteluun kuten Lontoon reissuun.”

Neljässä kuudesta perheestä lapsilisät menevät äidin tilille. Yksi perheistä säästää ne erillisille tilille ja yhdessä perheessä ne menevät yhteiselle tilille. Viisi haastateltavista mainitsee lapsilisien kuluvan ihan normaaliin arkeen ja elämiseen eikä niitä laiteta erikseen säästöön. Yksi näistä haastateltavista kuitenkin haluaisi säästää lapsilisät lapsien tilille, mutta toteaa, ettei se ole tällä hetkellä taloudellisesti mahdollista. Yhdessä perheessä lapsilisät säästetään erilliselle tilille, mistä niitä käytetään perheen yhteiseen hemmotteluun, kuten lomamatkaa varten.

”Saa vähemmän rahaa, vielä ei ole sen suuremmin huomannut vaikutusta.”

Lapsilisäleikkaus on astunut voimaan tammikuussa 2015, muutama kuukausi ennen haastatteluiden tekoa, eikä sillä ole vielä ollut huomattavaa vaikutusta yhdenkään haastateltavan arkeen. Suurin osa haastateltavista mainitsi huomioineensa kyllä, että lapsilisää saa nyt joitakin euroja vähemmän, mutta muuten asialla ei tunnu olevan merkitystä ainakaan vielä.

5.5 Rahankäytön suunnitelmallisuus

Osa haastateltavista pitää rahankäyttöään jopa hieman ”leväperäisenä”. Yksikään kahden vanhemman perheistä ei mainitse rahankäytön olevan erityisen suunnitelmallista, mutta joitakin viittauksia kuitenkin on siihen, että rahankäyttöä suunnitellaan ja jopa hieman budjetoidaan. Yksi haastateltavista mainitsee, että viikoittaisiin ruokaostoksiin pyritään käyttämään vain tietty etukäteen budjetoitu summa ja taloustavarat hankitaan vain kerran kuukaudessa, mutta muuten rahankäyttö ei ole suunnitelmallista. Suunnitelmallisuus näkyy parhaiten haastateltavien tehdessä suurempia hankintoja (kuten uusi huonekalu). Silloin hankintaa suunnitellaan hyvissä ajoin ja sen tarpeellisuus punnitaan tarkasti yhdessä.

Osa perheistä havahtuu kuun puolivälin jälkeen jäljellä olevien rahojen niukkuuteen ja silloin ”syödään pakastinta tyhjäksi” tai tehdään viikkobudjetti, jotta rahat riittävät seuraavaan palkkapäivään asti.

”Jos on kovin tiukkaa, saatamme laskea viikkobudjettia, että saisimme rahat riittämään seuraavaan palkkapäivään asti.”

Vain yhden vanhemman perheessä on mietitty etukäteen, kauanko rahat riittävät ja ruokaostokset tehdään sen perusteella. Erityistä kirjanpitoa hänkään ei tee, sillä rahat riittävät hyvin perustarpeisiin.

5.6 Sinun, minun vai yhteiset rahat

Kaikki haastateltavat mainitsevat, että heillä on omat henkilökohtaiset pankkitilit, mutta kolmella kahden vanhemman perheistä myös yhteinen tili. Yhteisen tilin koetaan helpottavan raha-asioista huolehtimista. Yhteiseltä tililtä maksetaan lainoja sekä suurempia hankintoja ja yhteisiä menoja, erillisiltä omilta tileiltä maksetaan pieniä omia menoja kuten puhelinlaskut.

”Meil yhteinen tili, mut sit meil on myös erilliset tilit. Yhteiseltä tililtä menee nää suuremmat hankinnat. Sit mulla on jotai säästöi, niist menee sit ehkä nää lasten hankinnat, vaatteita ja jotai.”

Rahoja myös liikutellaan herkästi tililtä toiselle tilanteen mukaan. Vaikka puolisoilla olisikin erilliset tilit, on heillä silti käyttöoikeudet myös toistensa tileihin, sillä ”rahat ovat periaatteessa yhteisiä”. Tämä tuo hyvin esiin sen, ettei perheissä kotiin jäänyt puoliso ole kuitenkaan taloudellisesti eriarvoisessa asemassa.

Erillisiä tilejä perustellaan vakiintuneella käytännöllä, tottumuksella hoitaa raha-asi-
oita itsenäisesti, käytännön syillä (asumuserosta palattu takaisin yhteen) sekä sillä, että
niin on aina ollut ja tulee olemaan.

”Se on vaan vakiintunut käytäntö, ei erikseen sovittu asia.”

6 POHDINTA

Lapsiperheet ovat määrällisesti merkittävä osa Suomen väestöä. Tätä opinnäytetyötä tehdessä halusin selvittää, mitä lapsiperheiden talous oikeastaan on. Päälimmäisenä itsellä ollut ajatus ennen työn aloittamista oli, että lapsiperheillä menee huonosti. Tämä ajatus oli ehkä peräisin eri lehtien ja internetin keskustelupalstojen mielipideosioista. Omakohtainen kokemus taas antoi ymmärtää, ettei lapsiperheen talouselämä kuitenkaan ole ehkä niin heikoissa kantimissa. Mielestäni se tulee esiin myös tässä työssä. Totta on, että kotiin lasta hoitamaan jäävän henkilön tulot putoavat, rajustikin, mutta valtio avustaa erilaisilla tuilla rahallisesti eikä näin ollen kukaan jää aivan tulottomaksi. Suomessa lapsiperheitä löytyy kaikista tuloluokista, joten lapsiperhettä ei pidä aina ensisijaisesti ajatella huonotuloisena.

Jos vertailee taloudellista eroavuutta lapsiperheiden ja lapsettomien perheiden välillä, esiin nousee ainakin lapsiperheiden tulojen koostuminen useammasta lähteestä. Lapsettomilla taas on usein vain yksi tulonlähde eli palkka. Lapsiperheiden kulutuksen

määrä ja sisältö poikkeavat melko paljon lapsettomien parien kulutuksesta. Lapsiperheillä on ruokakunnan suuremmasta koosta johtuen käytettävissä vähemmän rahaa henkeä kohden kuin lapsettomilla, millä on luonnollisesti vaikutusta kotitalouden kulutukseen. Lapsi vaikuttaa omien tarpeidensa lisäksi myös huoltajiensa kulutustottumuksiin usein huomaamattakin.

Lapsiperheen talouden hoitaminen koostuu sekä pienistä että isoista päätöksistä. Pienet päätökset ovat jokapäiväiseen rahankäyttöön liittyviä, suuret päätökset ovat merkittäviä ja pitkälle vaikuttavia kuten säästäminen ja lainanotto. Vaikka tähän työhön haastateltujen perheiden talouden suunnittelu oli heidän sanojensa mukaan melko vähäistä, lähes olematonta, oli kuitenkin havaittavissa, että suuremmat hankinnat suunniteltiin huolellisesti yhdessä. Haastattelujen myötä kiinnitin huomiota myös siihen, että perheissä puoliset tekivät raha-asioissa päätöksiä yleensä yhdessä, varsinkin jos kyse on jostakin merkittävästä/suuremmasta hankinnasta.

Positiivista oli huomata, että ainakin tähän tutkimukseen osallistuneiden mukaan myös lapsiperheillä on mahdollisuuksia säästämiseen. Toisilla se on enemmän ja tavoitteellisempaa, toisilla taas hieman sattumanvaraisempaa. Niin kuin Yle Pohjanmaan uutisenkin kertoi, lapsille säästetään yhä (Yleisradion [www-sivut](http://www.sivut) 2015). Haastateltavistani muutamat mainitsivat kolikkosäästämisen, mikä on hieman ristiriidassa edellä mainittuun uutiseen, sillä se taas jo otsikossaan kertoi, että nykypäivänä tilisiirto on se millä lapsille säästetään.

Vuonna 2014 lapsiperheellisiä tuntui puhuttavan kovasti hallituksen päätös leikata lapsilisää alkaen tammikuusta 2015. Puheet ja palaute päättäjiä kohtaan oli enimmäkseen negatiivista. Näin lyhyellä aikavälillä tarkasteltuna tuntuu, että ehkä asia nähtiin turhan negatiivisena ja suurempana ongelmana kuin se onkaan. Tämän tutkimuksen haastateltavissa tosin ei ollut yhtäkään suurperheellistä, joille lapsilisäleikkaus on saattanut tehdä huomattavankin loven rahatalouteen.

Työtä tehdessä yllättävänä tietona tuli, että kahden huoltajan lapsiperheistä jopa hieman yli 80 prosentilla on velkaa asunnosta (Sauli ym. 2011, 540). Tämän tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaiset, neljä viidestä kahden aikuisen perheestä vastasi yhdeksi menoeräksi asuntolainan. Muutenkin erilaiset velat/osamaksut olivat suurimpia

menoeriä lähes jokaisella haastateltavalla. Kaikki haastateltavat mainitsivat yhdeksi menoeräksi ruuan. Se selittyy sillä, että eniten suoraan verrannollisesti kasvavat kulut perheen kokoon nähden ovat ruokakulut. Se on suurin kuluerä joka kasvaa kun perheen kokokin kasvaa.

Perhettä suunnitellessa talousasiat mietittyvät lähes jokaista. Miten rahat saadaan riittämään ja mitä taloudellisia muutoksia ennen ja jälkeen lapsen syntymän tulee tapahtumaan. Ehkä tämä opinnäytetyö pystyy tarjoamaan joitakin vastauksia ihmisille jotka suunnittelevat perheen lisäystä tai ovat muuten kiinnostuneita lapsiperheiden taloustilanteesta. Tämän tutkimuksen tuloksia ei voida kuitenkaan yleistää, johtuen suppeasta haastateltavien määrästä. Tällaisen tutkimuksen voisi tehdä myöhemmin laajemminkin mittakaavassa. Tutkimukseen osallistuvat voisivat olla eri puolilta Suomea, joukossa olisi hyvä olla myös suurperheitä ja uuden tutkimuksen ajankohta voisi olla kun tammikuussa 2015 voimaan astuneesta lapsilisäleikkauksesta on ehtinyt kulua aikaa vuosi tai enemmän. Tutkimuksen voisi toteuttaa myös jollakin muulla tiedonhankintamenetelmällä kuin teemahaastattelulla. Tai teemahaastattelun lisänä voisi olla jokin muukin tiedonhankintamenetelmä.

LÄHTEET

Hirsijärvi S. & Hurme H. 2008. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Kalmi, R. 2012. 40 000 euroa – sen lapsiperhe tarvitsee. Taloussanomat. Viitattu 12.5.2015. <http://www.taloussanomat.fi/asuminen/2012/12/01/>

Kansaneläkelaitoksen www-sivut. 2015. Viitattu 11.2.2015. <http://www.kela.fi/lapsilisa>

Kansaneläkelaitoksen www-sivut. 2015. Viitattu 11.2.2015. <http://www.kela.fi/perheet>

Kansaneläkelaitoksen www-sivut. 2015. Viitattu 23.4.2015. http://www.kela.fi/raskaus_aitiysraha

Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015. Viitattu 23.4.2015. http://www.kela.fi/isanvapaat_isyysvapaa-ja-isyysraha

Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015. Viitattu 23.4.2015. http://www.kela.fi/vanhempainvapaan-jalkeen_kotihoidon-tuki

Kansaneläkelaitoksen www-sivut 2015. Viitattu 12.5.2015. <http://www.kela.fi/elatus-tuki>

Kilpailu- ja kuluttajaviraston www-sivut. 2015. Viitattu 13.4.2015. <http://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/luotot/luottosanasto/>

Kuluttajaliiton www.sivut. 2015. Viitattu 13.4.2015. http://www.kuluttajaliitto.fi/teemat/kuluttajan_talous/raha-asiat_ja_niiden_hoito/miten_talous_tasapainoon

Lapsilisälaki. 1992. L 21.8.1992/796 muutoksineen

Marttaliiton www-sivut. 2015. Viitattu 7.2.2015. <http://www.martat.fi/rahat/talouden-suunnittelu/>

Nordean www-sivut. 2015. Viitattu 7.2.2015. <http://www.nordea.fi/henkil%C3%B6asiakkaat/lainat/kulutusluotto/kulutusluotolla+joustoa+talouden+hallintaan/1105772.html>

Nupponen, S. 2010. Riittääkö tämä palkka?. Taloussanomat. Viitattu 12.5.2015. <http://www.taloussanomat.fi/tyo-ja-koulutus/2010/03/19>

Ojasalo K., Moilanen T. & Ritalahti J. 2009. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro.

Osuuspankin www-sivut. 2015. Viitattu 13.4.2015. <https://www.op.fi/op/henkiloasiakkaat/saastot-ja-sijoitukset/saastaminen-tilille?id=36600&srcpl=8>

- Osuupankin www-sivut 2015. Viitattu 13.4.2015 <https://www.op.fi/op/henkiloasiakkaat/saastot-ja-sijoitukset/rahastot?id=36200&srcpl=8>
- Peura-Kapanen, L. 2005. Kuluttajien rahatalouden hallinta. KTM Rahoitetut tutkimukset 1/2005: Edita Publishing Oy.
- Raijas, A. 2013. Yhteisen talouden ristiriidat ja ratkaisut nuorissa lapsiperheissä. Hyvinvointikatsaus 4, 1-6. Viitattu 12.5.2015 <http://tilastokeskus.fi>
- Ritakallio, V-M. 2010. Riittääkö tämä palkka? Taloussanomien. <http://www.taloussanomien.fi/tyo-ja-koulutus/2010/03/19>
- Ruotsalainen, P. 2006. Lapsiperheissä tulot riittävät – tai sitten eivät. Hyvinvointikatsaus 3. Viitattu 12.5.2015 <http://tilastokeskus.fi>
- Sauli H., Salmi M. & Lammi-Taskula J. 2011. Kriisistä kriisiin: lapsiperheiden toimeentulo 1995-2009. Yhteiskuntapolitiikka 76 5. Teoksessa A. Söderholm & S. Kivitie-Kallio (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 535–543.
- Silveri P., Tuura K., Tamminen K. & Blomqvist P. 2014. Sinun, minun ja meidän rahat. OP-Pohjola kodin talouslehti 3, 11–17.
- Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2015. Viitattu 12.5.2015. www.stm.fi/toimeentulo/tuet_ja_etuudet/lapset_ja_vanhemmuus
- Suomen virallinen tilasto: Perheet 2013. Viitattu 11.2.2015. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2013/perh_2013_2014-05-23_tie_001_fi.html
- TalousSuomen www-sivut 2015. Viitattu 12.5.2015. <http://www.taloussuomi.fi/7tulot-ja-menot/lapsilisan-muutos-2015>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2015. Viitattu 11.2.2015. <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/lapsiperhekysely/tuloksia/toimeentulo-ja-kulutus-lapsiperheissa>
- Tilastokeskuksen www-sivut. 2015. Viitattu 9.3.2015. <http://www.stat.fi>
- Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.
- Yleisradion www-sivut 2015. Viitattu 12.5.2015. http://yle.fi/uutiset/tilisiirto_on_yha_useammin_lapsen_saastopossu
- Yleisradion www-sivut 2015. Viitattu 12.5.2015. http://yle.fi/uutiset/nain_lapsilisat_pienenevat_leikkausten_jalkeen__lapsilisat_ennen_ja_jalkeen/7159720

Teemahaastattelukysymykset

Taustatiedot:

Ikä:

Sukupuoli:

Perheen koko:

1. Mistä perheenne tulot koostuvat?
2. Mihin kaikkeen rahaa kuluu? Mainitse 5 suurinta menoerää.
3. Mihin perheenne säästää ja miten? Minkälaisia summia? Säästättekö tilille, säästöpossuun vai jollakin muulla tavalla.
4. Mihin perheenne käyttää lapsilisät?
5. Vaikuttiko lapsilisäleikkaus perheenne arkeen? Miten?
6. Pidetäänkö perheessänne kirjaa menoista ja tuloista tai suunnitellaanko jotenkin muuten rahankäyttöä? Teettekö esimerkiksi viikkobudjetin? Jos pidätte kirjaa menoistanne, missä muodossa, kuinka usein ja mikä merkitys sillä on rahan käytössä?
7. Onko perheenne huoltajilla yhteinen vai erilliset tilit? Miksi? Kenen tilille lapsilisät tulevat? Maksetaanko eri menoja eri tileiltä ja miten?